

PASSAGES

AZ ORIENT PROJEKT MAGYAR-ÁZSIAI
KAPCSOLATTÖRTÉNETI PLATFORM ÉVKÖNYVE

orient-projekt.hu

OP

1. ÉVFOLYAM | 2023

Egyiptom • India • Japán • Kína • Koreai-félsziget • Mongólia

PASSAGES

Az Orient Projekt

Magyar-Ázsiai

Kapcsolattörténeti Platform

Évkönyve

PASSAGES

Az Orient Projekt
Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve

1. évfolyam

Budapest

2023

orient-projekt.hu

PASSAGES

Az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve
1. évfolyam | 2023

A *Passages* az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform (OP) évkönyve. Kiadványunk elektronikus folyóirat formájában, *Open Access* rendszerben évente egyszer jelenik meg honlapunkon. Ennek megfelelően díjmentesen hozzáférhető, és a szerzők számára is díjmentes publikációs lehetőséget nyújt. A kéziratok benyújtásához segédlet szintén honlapunkon található.

Főszerkesztő, szerkesztésért felelős személy: NAGY ELEK

Szerkesztők: CSOMA MÓZES, GYARMATI JÁNOS, ISPÁN ÁGOTA LÍDIA, KIRÁLY ATTILA, SIPTÁR DÁNIEL, SZÁNTÓ IVÁN, SZILÁGYI ZSOLT

A lapszám szakmai szerkesztője: KIRÁLY ATTILA

A lapszám olvasószerkesztője: ISPÁN ÁGOTA LÍDIA

Grafikai terv: KIRÁLY ATTILA

Tördelés: MAHMOUDI-KOMOR JUDIT

Kiadó: Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform
Eurázsia Központ

Az Orient Projekt fő támogatója a Pallas Athéné Domus Meriti Alapítvány

Felelős kiadó: NAGY ELEK

A kiadó székhelye: 2600 Vác, Donga u. 2.

Honlap: <https://orient-projekt.hu>

Kapcsolat: info@orient-projekt.hu

ISSN 2939-8592 (Online)

ISSN 2939-8584 (Nyomtatott)

DOI: <https://doi.org/10.59608/pas2023a000.00>

A kiadvány Spectral és Ambient betűtípussal, 210 × 297 mm méretben készült. A borítón: Elked Antal kocsijával (1899, Sanghaj. Opel Darracq, 1899-es modell). Fotó: Kiss Sándor gyűjteményéből.

Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) feltételeinek megfelelően felhasználható.

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

NAGY ELEK: <i>Főszerkesztői előszó és köszönetnyilvánítások</i>	9
Egyiptom	
KIRÁLY ATTILA: <i>Egyiptom és Magyarország</i>	13
KIRÁLY ATTILA: <i>A magyarországi egyiptológia oktatás történetének vázlata</i>	47
KIRÁLY ATTILA, REZSABEK NÁNDOR: <i>Mahler Ede (1857–1945)</i>	69
India	
LÁZÁR IMRE: <i>A magyar–indiai kulturális kapcsolatok évszázadai</i>	76
BALDAVÁRI ESZTER: <i>Medgyaszay István (1877–1959)</i>	131
KELÉNYI BÉLA: <i>Schwaiger Imre (1868–1940)</i>	139
LÁZÁR IMRE: <i>Sóbhá (Fori) Néhrú (1910–2001)</i>	145
LÁZÁR IMRE: <i>Tömöry Edith (1910–2001)</i>	155
Japán	
KISS SÁNDOR: <i>Elked Antal (1873–1942)</i>	166
KISS SÁNDOR: <i>Komor, George (1888–1976)</i>	177
KISS SÁNDOR: <i>Komor Izidor (1860–1942?)</i>	183
KISS SÁNDOR: <i>Komor Szigfrid (1863–1935)</i>	189
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Arthur (1850–1943)</i>	195
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Moritz Montague (1831–1901)</i>	201
KISS SÁNDOR: <i>Metzger Nándor</i>	205
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉSZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Nemeshegyi Péter SJ. (1923–2020)</i>	229
GULYÁS ZOLTÁN: <i>Szentgáli Antal (1868–1945)</i>	239
SZÉKÁCS ANNA: <i>Székácsné Vida Mária (1916–2000)</i>	251
Kína	
SALÁT GERGELY: <i>Kína és Magyarország</i>	267
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉSZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Ladányi László SJ. (1890–1965)</i>	299
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉSZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Szarvas Miklós SJ. (1890–1965)</i>	305

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

Koreai-félsziget

CSOMA MÓZES: <i>A Koreai-félsziget és Magyarország</i>	315
OSVÁTH GÁBOR: <i>Diák voltam Észak-Koreában. 1970–72</i>	337
CSOMA MÓZES: <i>Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában</i>	355

Mongólia

SZILÁGYI ZSOLT: <i>Mongólia és Magyarország</i>	367
KEMPF BÉLA: <i>A Szegedi Egyetem Könyvtárának Ligeti-hagyatéka</i>	407
SZILÁGYI ZSOLT: <i>Kara György (1935–2022)</i>	417
SZILÁGYI ZSOLT – ROTTÁR MÁTÉ: <i>Ligeti Lajos (1902–1987)</i>	425

Művészek

KELÉNYI BÉLA: <i>Boromisza Tibor (1880–1960)</i>	439
KELÉNYI BÉLA: <i>Csapek Károly (1904–1976)</i>	445

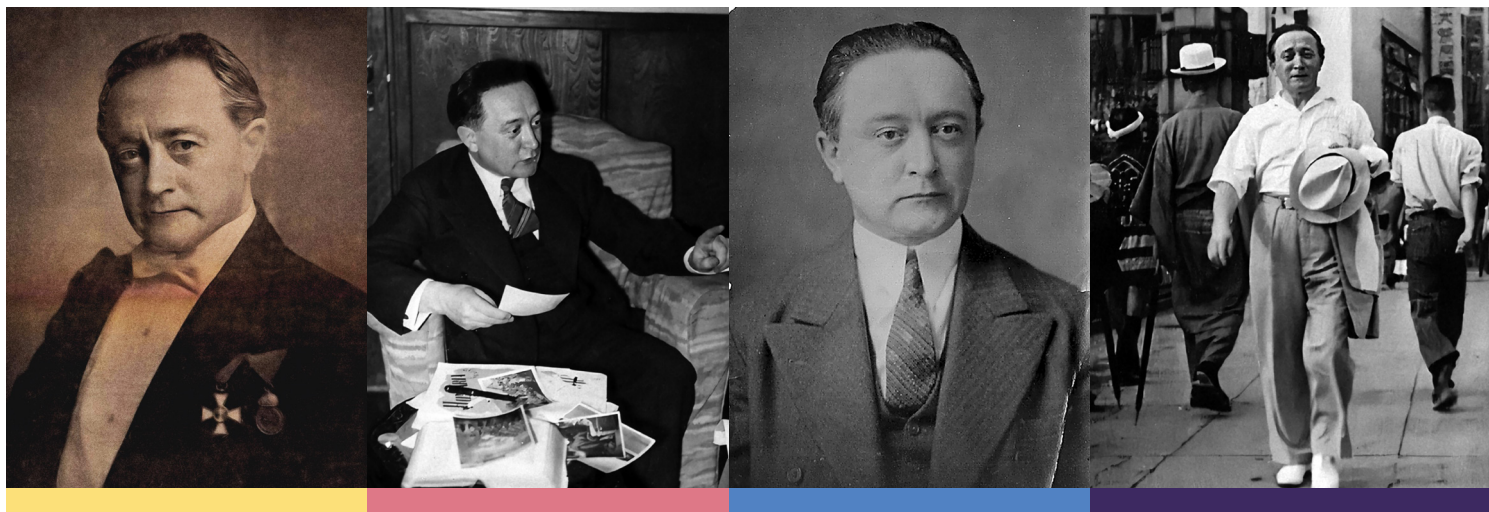
Életút

Watanabe Metzger Nándor¹

1894–1987

KISS SÁNDOR*

* kereskedelmi diplomata, Japán-kutató, E-mail: sandor4u@gmail.com

Hivatkozás: Kiss, S., (2023). George Komor (1888–1976). *Passages* 1:205–228. <https://doi.org/10.59608/pas2023a015.00>

Az életút főbb állomásai Japánig¹

A különleges életutat bejáró ifj. Metzger Nándor Józsefet sokféle tehetséggel áldotta meg a sors: kitűnő írói vénája mellett könnyen tanult nyelveket, harmóniumon, orgonán, zongorán és hegedűn is játszott. Kereste a lehetőségeket, de a lehetőségek is megtalálták őt. Életének települései sorrendben: Budapest, Csömör, Apatin, Bécs, Budapest, Prága, London, Budapest, Jokohama, Budapest, Jokohama, Fudzsiszava, Szengokuhara, Fudzsiszava, Párizs, Merano (Olaszország), Los Angeles, Tuscaloosa (USA, Alabama).

Gyermekkor, kisiskolás évek

Metzger Mihály az eladósodott Württembergi Királyságból, Reutlingen városából érkezett Magyarországra az 1830-as években. Sorstársaival együtt Csömörön telepedett le. 1836-ban feleségül vette Vályi Erzsébetet. Megbecsült szatócs volt. A tízgyermekes Metzger házaspár legfiatalabb gyermeke, az 1854-ben született Metzger Nándor József udvarolt a veszprémi származású Knoblauch Eleonóra születésnőnek, akitől házasságon kívül 1894-ben született meg a fia. Nemsokára elvette Eleonórárt, és örökbe fogadta saját fiát, aki törvényesen megkapta az ifj. Metzger Nándor József nevet. Budapesten, a Kerepesi úton laktak. Apja a Globus nyomda megbecsült

1 Második, javított változat. Korábban megjelent: Kiss 2020.

Kollázs képei:**Balra:** *Portré a Kaliforniai Magyarországon, 1963***Középen balra:** *Watanabe Metzger Nándor munkában. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből***Középen jobbra:** *Metzger Nándor portréja. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből***Jobbra:** *Watanabe Metzger Ferdinand Jokohamában. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből*

betűszedője volt. A nem túl nagynövésű, de jóképű, kedves és szellemes fiút sokan kedvelték.

Gyermekkorát, az iskolai nyári szüneteket anyai nagymamájánál, a háromnyelvű Csömörön töltötte. Élete végéig sokszor felidézte ezeket az igazi, élményekkel teli időket. Szlovák gyermekekkel is játszott, megtanult egy kicsit szlovákul. Becsavarogták, becsavarogta a környező településeket, Kistarcsát, Cinkotát és a gödöllői kastély kertjét is. 1905-ben édesanyja férje hűtlensége miatt megmérgezte magát és meghalt. Édesapja hamarosan újra megnősült, de mostohájának gyermekei előnyöket élveztek. 1906-ban a belvárosba, a Katona József utca 4. szám alá költöztek. Tizenegy évesen, szomorúsággal teli szívvel kezdte meg felnőttkorát. Rájött, hogy a tanulás, az önképzés az ő útja.

Mivel két nyelvű családban nőtt fel, anyanyelvi szinten, akcentus nélkül beszélt németül és magyarul. Nyugodtan állíthatjuk, hogy született nyelvtelenség volt. Budapesten a Hold utcai skót református iskolába járt, itt kezdett született angol tanároktól angolul tanulni. Írásban mindhárom nyelven elegáns szófordulatokkal tudta kifejezni mondanivalóját. Saját szemének hitt, ezért nagyon gyakran járta a várost, figyelte az építkezéseket, s a belvárost úgy ismerte, mint a tenyerét. Szeretett írni. A sajtót kora ifjúságától kedvelte. A hírvilág ellenállhatatlanul vonzotta. Ebben szerepet játszott, hogy nyomdász családban nőtt fel. Otthon mindennapi téma volt, hogy mi történt a nyomdában. Nem csoda, hogy követte édesapját, és maga is a nyomdász szakmát választotta.

Találkozás Japánnal

Rendszeres újságolvasóként Japánra irányult figyelme. Olvasója lett a szigetországról szóló könyveknek, híreknek, kisebb-nagyobb írásoknak. 1910-től egyre jobban belemélyedt a japánok fejlődésével, háborús győzelmeivel, a japán kultúrával foglalkozó hírek elemzésébe, a mozgatórugók kutatásába és megértésébe. Kereste a japán kapcsolatokat és vonatkozásokat.

Sajnos saját életéről nem írt naplót, de hagyatékában sok apró esszéje fennmaradt. Ebből néhány ide vonatkozót választva, kicsit közelebb juthatunk hozzá. Így ír az egyik első találkozásáról a japán világgal:

„Egyik délutáni sétámon az írószerbolt kirakatába kitett tucatnyi szépen színezett japán képeslap vontam magára a figyelmemet. Fantasztikus alakú templomok, arany-, türkiz- és cinóberszínű ötemeletes pagodák, a hófödte Fudzsi, a narai Buddha, a tengerben álló mijadzsimai vörös kapu és végül, hosszú ceremóniális kimonóba öltözött leánycsapat volt látható a képeslapokon. Földbegyökereszt a lábam, ilyet életemben nem láttam. Mind a klasszikus emberek életmódját tükrözte, akik visszautasították a görögök és rómaiak elmúlásba vivő útját.

Sok helyen hirdették a fővárosban, hogy az Uránia Magyar Tudományos Egyesületben az Orosz–Japán háború dokumentumfilmjét adják magyarázatokkal. Természetesen elmentem és két óra alatt megtekinthettem egy új világhatalom születését. Megtudtam, hogy az orosz tábornok, Stösszel nem tudta megvédeni Port Artúr kikötőjét Nogi japán tábornok halálra kész csapataitól. Togo admirális a tengerfenékre küldte a Balti Flottát. Mindez 10 évvel az után történt, hogy Itó Szukejuki admirális megadásra kényszerítette a császári Kína flottáját, és győzelemmel zárta le a Kínai–Japán háborút. Feltettem a kérdést magamnak, mitől mozog ez a nemzet ilyen jól? Aztán rájöttem, hogy Mucuhito császár által

kiadott oktatási rendszer adja erre a választ, mert minden tehetséges és ígéretes fiatal állami pénzen külföldi egyetemekre küldtek tanulni, akik kötelességtudóan és lojálisan hazatértek, hogy lefektessék a japán felsőoktatás alapjait.”²

Hirtelen rátört a felismerés: meg kell tanulnia japánul. Egy későbbi vele készült riportban a kiváltó okról így nyilatkozott: „Gimnazista koromban láttam az Operában a Pillangókisasszonyt, s ez adta az első impulzust arra, hogy japánul tanuljak.”³

„Ebben az időben Budapest utcáin mandulavágású szemű utcai árusok Buddha figurákkal házaltak, megszólítottam az egyiket, hogy nem adna-e nekem írás és társalgási órákat minden nap délután. A Szövetség utca 1. szám alatti kicsit lelakott szállodában laktak. Elfogadtak diáknak és egy félévig nagy élvezettel másoltam a jeleket és tanultam a kiejtésüket. Egész egzotikus hangulatban, nagy szorgalommal hatszáz jelet sajátítottam el és beszédben is előrejutottam. 1911-ben egy bátor elhatározással felkerestem Japán tiszteletbeli konzulját a Nyúl utcában. Beengedtek, és pillanatokon belül a székéből felálló diplomata előtt álltam. Fiatalos bátorsággal, minden lámpaláz nélkül kis meghajlással a következőket mondtam: »Ngo shuot chung-kuck hwa. Hiaudi? Puiadi?« A diplomata felhúzta a szemöldökét, mire én még egyet próbálva kérdeztem: »Tung... Putung?« A konzul kézen fogott és leültetett. Kíváncsi volt, hogy mi vett rá arra, hogy egy távol-keleti nyelvet kezdjek el tanulni, s még azt kérte, hogy le tudom-e írni azt, amit mondtam. Látva az eredményt elmosolyodott, és vállamra téve kezét közölte: egy fiatal tudósnek nem is rossz kezdés. Kérte, hogy fordítsam le, amit az imént mondtam. Uram japánul azt mondtam, hogy diák vagyok és azt kérdeztem, hogy érti-e, amit mondok? Jóindulatú mosollyal közölte, hogy kínaiul beszéltem és azt mondtam, hogy uram ért Ön engem? Látom, a kínai házalókat szemük alapján összekeverte egy született japánnal. A kantoni kínaiak saját tájszólásukra tanították magát és nem a hivatalos mandarinra.”⁴

A vereségben is a jót kell keresni:

„Elhagytam a konzulátust és villamossal az Andrassy út és a Teréz körút sarkára mentem, innen száz lépésre, a Teréz körút 7. szám alatt volt Kotányi János paprika export és tea import boltja. Fantasztikus kimonókba öltöztetett mandulaszemű gésabábuk voltak a kirakatban, ahogy illik brokát selyemövel, kézi festésű legyezőkkel, a felkelő nap emblémájával, vagy a Fudzsi-hegy képével díszítve. A spanyolfalakon elefántcsont arcú keleti császárok, miniszterek és udvarhölgyek képe szinte végtelen sorban volt látható. Mandarinok és halászok, valamint miniatűr pagodák szép kőlámpásokkal egészítették ki a szakavatott kézzel megkomponált látványt. Az egészet azonban majdnem elnyomta a záró falnál lévő kamakurai Nagy Buddha óriás képe, illetve a mennyezetről lefüggesztett keretekben, a 47 ronin történetének szépen megfestett jelenetképei. A Kotányi kirakat Japánt sugározta, és ha inspirációra volt szükségem időről-időre elmentem megmerítkezni a látványban. Kicsit megnyugodtam, de nem ment ki a fejemből a Nyúl utcai japán konzulátuson történt csalódás, nem tetszett az egész ügy! Visszaidéztem, ahogy jöttem lefelé a piros szőnyeges lépcsőn, megpróbáltam elképzelni, hogy mit érezhetett Bonaparte Napóleon a waterlooi csata után,

2 Metzger 2009, 5.

3 Egy magyar fiú megtanult japánul és – karriert csinált Nipponban. Metzger Nándor kalandos élete: a pesti gimnáziumtól – japán örökbefogadó szüleinek tokiói házáig – Romantikus történet a huszadik században. 8 Órai Újság, 1929. május 28.

4 Metzger 2009, 7.

vagy I. Ferenc József a königgrätzi vereség után. Azonban az ilyen konklúziók nem illettek hozzám, én egy Elbát, egy visszatérést akartam, mint Napóleon. Estére megvolt a stratégiám: személyes kapcsolatba kell kerülnöm Japánnal!”⁵

A 17 éves Metzger Nándor ekkor elhatározta magát, hogy utána néz a dolgoknak. Legjobb ruhájába öltözve elment a Cook utazási irodába megkérdezni, hogy hogyan lehet Japánba eljutni. Először a Transz-Bajkál expresszrel Varsóból kell Vlagyivosztokig utazni, s onnan hajóval a japán-tengeri Curuga kikötőjén keresztül Oszakába vagy Tokióba érkezik az utas. Nem nézték ki, nem utasították el, komolyan vették, sőt az utazás árát cári rubelben, négy számjegyű jelentős summával meg is adták. Igaz, hogy szerény anyagi lehetőségei miatt ez az utazás csak álom maradhatott.

Japánul tanulni Budapesten: miből és kitől?

A Múzeum körúti Rozsnyai könyvesbolt kirakatában meglátta, hogy megjelent az igen népszerű, tanító nélküli Rozsnyai Gyors Nyelvmesterei sorozat Japán füzetek is. A 66 oldalas füzet a nyelvtani alapok mellett 9 oldalas szótárt, hiragana és számnév táblázatot is tartalmazott. Bement, és 1 koronáért azon nyomban meg is vette. Már nem bántotta a japán konzulnál történt malőr, sőt a kínai házalókra sem haragudott, mert segítségükkel sok írásjegyet megtanult, ami a japán nyelvhez jó előtanulmány volt. Napokon belül elsajátította a Rozsnyai-féle japánt, de érezte, hogy komolyabb segédeszközre van szüksége, ezért az akkori lehető legjobb, a Toussaint-Langenscheidt módszerrel készült Fudzsiszava Rennoszuke Japanische Grammatik vaskos, 408 oldalas kötetét vette kézbe. Egyetlen gondja maradt, hogy élőbeszédben még egy szót sem hallott japánul.

Szerencséjére japán artisták érkeztek Budapestre. A Riogoku család a cirkuszban szerepelt, ahol felkereste őket. A csoport vezetője, Homma san szívesen elvállalta a fiatal tanítványt, aki egyhónapos ittlétük alatt végre beszédben is jócskán előre haladt. Szívesen vállalta, hogy az előadás után tanuljanak, vegyék át a leckéket, így sokszor éjjel 2-kor került ágyba. Édesapja nem rajongott azért, hogy japánul tanul, sőt a villanykörtét is kivette a szobájából. Mikor a csoport továbbutazott, Homma san nem engedte, hogy Nándor kifizesse a nyelvórák díját, sőt még ajánlólevelet is adott a következő japán artista csoporthoz, a Jamagata családhoz. Tőlük tanulta meg a hiraganák és a katanák írását, és ők szintén nem fogadtak el semmit a szorgalmas tanítványtól. A japán nyelvben óriásit lépett előre. Beigazolódott számára a skót iskolában tanult anglicizmus lényege: „if there is a will, there is a way” – szabadon fordítva „ha megvan az akarat, akkor meglesz az út is”.

Megérte a fáradságot

Elégedett és boldog volt. Édesapja barátja, aki támogatta, hogy japánul tanul, levélben előre megírta, hogy híres japán újságíró érkezik hamarosan Budapestre és előadást fog tartani az Urániában. Nándor azonnal megvette a jegyét. 1913 februárjában megérkezett Csiba Suho a *Hochi Shimbun of Tokyo* szerkesztője, aki március 1-jén Japán és a japánok címmel, vetítéssel egybekötött előadást tartott. Csiba úr tökéletesen beszélt németül, és előadásának vetített képei – cseresznyefa- virágzás és krizantém ünnepek, kabuki és kiotói templomok –, illetve filmjei lenyűgözték a zsúfolt teltház

5 Metzger 2009, 7–8.

közönséget, és hosszú viharos tapsot aratva majd leszakadt a ház. Végre Budapesten is egy igazán hozzáértő szakember minőségi képeken mutatta be Japán legszebb arcát. Az előadást fogadás követte, ahol Metzger Nándor japánul üdvözölte Csiba szerkesztő urat, aki a társalgást egy pillanatra megszakítva, az összegyűlteknak egészen felvidulva bejelentette, hogy végre itt Budapesten is megszólították anyanyelvén. Ekkor egy magas úriember, a Nyúl utcai tiszteletbeli konzul lépett oda hozzá, és azt mondta, fiatalember gratulálok, mert most tényleg japánul beszélt. Erre mások is hozzáfordultak, köztük Pásztor Árpád, aki *Az Estben* az orosz–japán háborúról tudósított egyenesen a japán főhadiszállásból. Ennél jobban nem sikerülhetett volna a belépője. Sőt, Pásztor Árpád lett a legjobb barátja.

Nem meglepő tehát, hogy Csiba Suho szerkesztő úr őt is meghívta szállodájába a japánosokkal együtt. Palotay Ödön császári konzul, Pásztor Árpád

1. kép.

Csiba Suho Budapesten. (*Érdekes Újság*, 1913. március 23. 6.).
Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből

és a Dáni Béla vezérezredesnél dolgozó Vatanabe házaspár előtt Nándornak japánul, hosszabban be kellett mutatkoznia, el kellett mondania, hogy miért tanult meg japánul és milyen ambíciói vannak. Elmesélte a Cook utazási irodában történeteket is. A reménytelen utazás hallatára Csiba úr azt mondta, hogy majd ő foglalkozik ezzel a kérdéssel, mivel a következő svájci előadásán ott lesz a budapesti Cook iroda vezetője is. Mindenképpen szeretné elvinni magával Nándort Japánba, hogy nyelvtudását elmélyítse és ismereteit gyarapítsa. Ekkor tudatosodott benne, hogy megérte a sok éjszakázás és a fáradtság!

Másnap édesapja, aki addig ellenezte fia japán nyelvtanulását, nagy szivarral a szájában, a házba belépve fiát megölelte és büszkén felmutatta Az *Est* című újságot, melyben fiáról így írtak:

„Egy magyar japán. Tegnap este az Uránia-Színházban rendkívül okos és érdekes előadást tartott a Budapesten lévő Shuho Chiba. A szünetben sokan támadták meg autogramért, de a sokaság egyszerre utat nyitott egy japán úrnak és hölgynek, a kik szintén Budapesten időztek most. Ők európai ruhában voltak, Chiba japán nemzeti viseletben, mélyen meghajolva üdvözölték egymást az igazgatóság irodájában japán módra. Chiba meghívta őket szállására, a „hoteru”-ba, a hogy a japánok a hotel szót kiejtik. De most egy szürkeruhás harmadik úr szólalt meg japánul, éppen úgy hajlongott, mint a távol Kelet fiai; az arca is teljesen mongolosnak tűnt fel. Volt azonban benne valami európai is. Óraláncán csöpp amerikai zászlóveret; és ezt látva, azt a megjegyzést kockáztatták meg, hogy a fiatalember magyar, Metzger Nándornak hívják, a nyomdász szakmában dolgozik. Egy esztendő alatt tanult meg a saját szorgalmából japánul, kitűnően beszél, ír és olvas, gyakorlati tanárai főképpen azok az artisták, a kik Budapestre vetődnek. Igy utoljára a Fővárosi Orfeumban levő Yamagata-társulattal töltötte el szabad idejét, ők tanítják meg mindenre, a mi Japánban külsőség, úgy hogy már teljesen japán módra tud viselkedni. Legtitkosabb álma persze az, hogy kikerüljön Japánba. Chiba meglepetten üdvözölte a japán-fanatikus, a kinek örömeire éppen ott volt a budapesti japán konzul is, a ki esetleg még tolmácsnak is felfogadja, mert bizony Pesten senki sem tud japánul, még a konzul sem.”⁶

Nyomdászból tolmács lesz

Két hét telt el, és várpalotai Palotay Ödön, a Budapestre 1909-ben kinevezett japán császári tiszteletbeli konzul felvette tolmács titkárnak. Természetesen ehhez a munkakörhöz alapfeltétel volt angol és német jeles írásbeli képessége, valamint választékos szóbelisége. A beosztásához tartozó diplomáciai szabályokat hamar megtanulta. Különbözeti vizsgákat tett, hogy képzettségbeli hiányait pótolja.

Szinte minden vágya teljesült, mert a konzulátus könyvtárában összegyűjtve és rendezve rendelkezésére állt minden, amiről tudnia kellett, de a nem nyilvános dokumentumok egy részébe is betekinthezett. Számára különösen fontos lehetett a konzulátus által támogatott japán császári családtagok és fő-vendégi látogatások anyagainak tanulmányozása.

Lehetőséget és főnöki biztatást is kapott arra, hogy a japán kultúráról, szokásokról cikkeket írjon. Az *Érdekes Újságban* 1913 első felében három cikke – *A gésák; Japán esküvő; Japán leányai* –, valamint a *Pesti Naplóban*

6 Az *Est* 1913.

összel két cikke – *Házasság Nipponban; Kamakura* – jelent meg, mindegyik rajzos vagy fényképes illusztrációval. Hivatalból kiépültek kapcsolatai a sajtóval. Feladatokat kapott a Japánnal foglalkozó szervezetek munkájának segítésére, valamint tolmácsként működött japán vendégprofesszorok előadásán. Így került elmélyült barátságba a budapesti Földtani Intézetben hosszabb időt eltöltő Vakimizu Tecugoro geológus professzorral, aki majd Japánban is támogatja működését.

A Vatanabe házaspárral már az első találkozáskor kölcsönösen rokonszenvesek voltak egymásnak. Éppen hogy felvette konzulátusi munkáját, levélben meghívást kapott gyarmati Dáni Béla vezérkari főnöktől, hogy keresse fel a Dísz tér 18. szám alatti Hadtestparancsnokságon. A megtisztelő viziten felkérte Nándort, hogy havonta legalább egyszer látogassa meg a parancsnokságot, hogy a Vatanabe házaspárral társalogva a pár otthonosabban érezhesse magát Magyarországon. Ettől kezdve az élő japán nyelv gyakorlására egyre több lehetősége adódott. Dáni Béla vezérezredestől, aki 1905-től a Monarchia katonai attaséjaként Tokióban szolgált sok anyagot kapott Japán történelméről, vallásáról, a tea- és virágceremóniákról, valamint a szokásokról. Kiküldetésének befejeztével 1910-ben magával hozta és alkalmazta kinti beosztottját, Vatanabe Hiszakicsit, aki feleségével együtt a húszas évek elejéig itt élt Magyarországon.

Élete egészen megváltozott. Az alsó középosztálybeli ifj. Metzger Nándor József számára a hivatali munka azt is jelentette, hogy fel kellett keresnie a Japánnal foglalkozó személyiségeket, köztük minisztereket is. Üdvözlőkártya szinten aktív levelezésben voltak Csiba Suho szerkesztővel, tervezgetve kiutazását Japánba. Utolsó lapja a zürichi kórházból jött. Nemsokára a kórház értesítette, hogy támogatója nyelvrákban meghalt. Álmai egyszerre összeomlottak, szinte vigasztalhatatlan lett. Naplótöredékében ezt írta:

„Ritka karizmatikus alkat volt, el tudta hitetni azt, hogy egyéni szinten nincs közöttünk olyan nagy távolság, mint a két nemzet története, művészete és filozófiája között. Nyíltan kommunikatív személyiség, nem egy osztriga bezártságú egyéniség. Melegszívű értelmiségi, Kelet és Nyugat szakértője. Hitt a személyes kapcsolatokban. Azt hitte, hogy Kelet találkozik a Nyugattal és a Nyugat találkozik Kelettel. Idealista volt, és hitt abban is, hogy egy nyugati ember keleti-vé válhat. Idealizmusának bizonyítéka volt az is, hogy engem a szülőföldjére el akart vinni. Örök életemben gyászoltam.”⁷

A Turáni Társaság 1914 áprilisában azzal a javaslattal fordult a Japánt is megjárta Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy tegye lehetővé a japán nyelv állandó oktatását a Keleti Kereskedelmi Akadémián. Teleki Pál, a társaság elnökének indoklása szerint kultúr- és külkereskedelmi szempontok támasztják alá a japán nyelv tanításának bevezetését. Javaslataiban ifj. Metzger Nándort ajánlotta az újonnan szervezendő tanszék élére. A javaslatot megtárgyalta a tanári kar és a felügyelő bizottság, de nem ajánlották a japán nyelv felvételét a rendes tantervbe. Ugyanakkor hozzájárultak ahhoz, hogy rendkívüli tárgyként – javadalmazás nélkül – az Akadémia helyiségeiben ifj. Metzger Nándor taníthasson.

Háború – egy csapásra szinte mindennek vége

Az *Igazságügyi Közlöny* 1914. szeptember 16-i számában megjelent hírt szó szerint idézve láthatjuk, hogy Magyarország kapcsolata Japánnal minden hivatalos téren el lett vágva.

„A japán konzul működhetési jogának (exequatur) visszavonásáról. Ő császári és apostoli királyi Felsége 1914. évi augusztus hó 27-én kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar szent korona országai területén a japán császári konzultól a működhetési jogot visszavonni méltóztatott.

Ennélfogva megszűnt a budapesti japán császári tiszteletbeli konzulátus, amely Palotay Ödön tiszteletbeli konzul vezetése alatt állott.

Az említett japán konzuli hivatal megszüntetése következtében megszűnik személyzetének hivatali ténykedése is.

Erről az igazságügyi hatóságok tudomásulvétel és miheztartás végett értesítetnek (53.643/1914. I. M. sz.).”

A Monarchia hadüzenete Japánnak felért egy hadüzenettel ifj. Metzger Nándor felé is. Egyik napról a másikra nem volt fizetett állása. A helyzet megrázó volt számára, ellenben nem volt teljesen kilátástalan. Élete mozgalmassá lett. A konzulátuson töltött szűk másfél év Nándornak sok új kapcsolatot hozott, amelyek közül jó pár töretlenül megmaradt. Például japán barátaival összejárhatott, mert a hadüzenet ellenére sem toloncolták ki a Vatanabe házaspárt. A férj továbbra is Dáni Béla vezérezredesnél szolgált.

Paikert Alajos, a Turáni Társaság, vagy másnéven a Magyar Ázsiai Társaság ügyvezető elnöke titkári állást ajánlott Metzger Nándornak. A sajtóval tovább építette kapcsolatait. Japánból kapott leveleinek részleteit közreadta, valamint különböző újságokban, lapokban kelet-ázsiai témájú cikkeket publikált.

Japán tudása elismeréseként 1916-ban még biztatást is kapott. A Monarchia személyzetisei felfigyeltek rá. Kihívták Bécsbe, és a Császári és Királyi Osztrák–Magyar Monarchia Külügyi Hivatalában, a Ballhausplatzon meghallgatták. Jól teljesített, megfelelő tartást mutatott. A sikeres alkalmassági elővizsgálatnak köszönhetően ígéretet kapott, hogy a háború után újra megnyíló tokiói követségen teljesíthet majd szolgálatot.

A Monarchia katonai tolmácsa

1918 tavaszán besorozták a Monarchia hadseregébe. Alapképzést Apatinban kapott. Tartalékos gyalogsági kadét lett. Napi parancssal Bécsbe vezényelték, a Vorgarten strasse-én működő katonai tolmácsképzőbe, de nem tanulni, mert négy órán belül Budapestre, Dáni Béla vezérezredeshez vezényelték a katonai japán nyelvvizsga letételére. A vizsga német és japán nyelven történt. Dáni Béla és japán hadsegédje, Vatanabe Hiszakicsi szigorúan ellenőrizte tudását, szövegértését, fordítási képességét és jártasságát a katonai szakkifejezésekben. Vizsgáztatója, Vatanabe szigorú volt vele szemben, betartva a hadseregen belül előírt fegyelmet, és jelét sem mutatta annak, hogy jól ismeri a vizsgázót.

Zárt borítékban kapta meg az eredményt, amellyel felbontatlanul kellett jelentkeznie parancsnokánál Bécsben. Ott tudta meg, hogy vizsgá-

2. kép.

*Metzger Nándor katonaként.
Apatin, 1918. Forrás: Prof.
Metzger Robert*

ja sikerült. Előléptették katonai angol-, japán-, magyar- és németnyelvi vizsgálónak. Feladatul olyan német-magyar-japán katonai nyelvi segédlet – vademecum – megírását kapta, mely a japánokkal való harctéri akciókban foglyul ejtett japán katonák szisztematikus kihallgatását tette volna lehetővé. Nincs írásos bizonyítéka annak, de feltételezhető, hogy Dáni Béla vezérezredes juttatta ehhez a beosztáshoz, megmentve ifj. Metzger Nándor kadétot a harctérre történő vezénylestől. Mint sok frontot megjárt katona, 1918 tavaszán már észlelte a bomlási folyamat gyorsulását, s tudhatta, hogy a vereség és a szétesés a küszöbön van.⁸

Ifj. Metzger Nándor Józsefet 1918. november 11-én leszerelték.

1919–1924: élet itthon és külföldön. Házasság és tolmácsolás

Az 1919-es év nehézséget és munkanélküliséget hozott Metzger Nándor számára is. Végül a Magyar Keletázsiai Múzeum titkára lett. Vatanabe Hiszakicsi a Magyar Tanácsköztársaság idején, június 12-én örökbe fogadta ifj. Metzger Nándor Józsefet, aki ettől kezdve törvényesen használhatta a Metzger Watanabe vezetéknevet, és egyben japán állampolgárnak számított.⁹

1920. január 4-én megnősült, felesége Kriegler Ilona zongorista, aki a híres Fodor Zeneiskolában végzett. A zene szeretetén keresztül találkoztak. Nándor 1918 januárjában a japán dalról tartott előadásához Ilonát kérte fel a zárókoncert eljátszására.

⁸ Metzger 2009, 13–18.

⁹ Metzger Nándor örökbecsítési szerződése. HU BFL – VII.177.a – 1919 – 0529.

Kijelölték a Szövetségi Ellenőrző Bizottság japán tagjai mellé tolmácsnak. Egy hazáját szerető, a japán vendégeknek és barátainak hazáját mindenkor a legjobb színben feltüntető fiatalember rendkívüli fordulatot élt meg azzal, hogy a vesztes oldalról egyik napról a másikra átkerült a győztes oldalra, és a győzteseket kellett szolgálnia. A tolmácsot majdnem mindig humán fordító automatának tekintik, sokszor elfelejtkeznek arról, hogy emberek, saját véleményük is van, és nem lehet végtelenül terhelni őket. Nándor tudta, hogy semlegesnek kell lennie, de eldöntötte azt is, hogy nem kell, és nem fogja eltitkolni japán kapcsolatait, ami hitelességet és garanciát adhat számára.

1920-ban Szóicsi Kaszuja fregattkapitány, a Duna–Adria Bizottság japán delegációjának főnöke mellé rendelték. Kaszuja kapitány a hadihajóelosztó bizottsággal érkezett Budapestre az Osztrák–Magyar Monarchia dunai hajóparkjának fölosztására. Ezt követően 1922–23 folyamán a Katonai Szövetségi Ellenőrző Bizottságnál a japán delegáció vezetőinek, Micuharu Mijake és Szaigo ezredeseknek volt a sajtóreferense. A munka végeztével Rikichi Ando vezérkari őrnagy, a Magyar–Cseh Határmegállapító Bizottság japán elnöke mellé került tolmácsnak. 1924-ben pedig a londoni japán konzulátuson működött. Szolgálatait még a Scotland Yard is igénybe vette.

Nem volt állandó munkája a különböző bizottságokban, ez lehetőséget adott arra, hogy a háború utáni japán szerveződésekben tevékeny szerepet vállaljon. 1921-ben az igazságügyminiszter ifj. Metzger Nándor budapesti lakost a Budapesti Királyi Törvényszék mellé az angol nyelvre állandó tolmácsá nevezte ki.

1925. június 20-án felesége szívbénulásban meghalt. Ilona az utóbbi években tüdőbajjal küszködött, érezte, hogy egészségi állapota romlik, ezért 1925. április 26-án végrendeletet írt.¹⁰ Nehéz évek következtek számára. Vallási krízisbe került, és komolyan foglalkozott a gondolattal, hogy egyházi pályára tér. Az 1926/27-es tanévre beiratkozott a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karára, ahol sikeresen le is vizsgázott. Nagyon kedvelte a bibliai nyelvek stúdiumát. A második tanévet is végigjárta, de a vizsgákról már elmaradt. Pár hetes kolostori tartózkodás, és az atyákkal folytatott beszélgetések után végül belátta, hogy igazuk van, ő nem ebbe a világba tartozik.

Japán

Túl volt a válságon. Feltette magának a kérdést, hogy milyen célja lehet egyáltalában az életben? Tolmácsokra mindig szükség van, de már nem élvezte azt, hogy sok témában, sok nyelven dolgozik, mert amikor elutaznak megbízói, elszakad a konkrét esetektől, és nem biztos, hogy az eredményről értesül. Megerősödött benne az elhatározás, hogy kultúrküldetésre kell indulnia. Legalább olyan felkészültnek kell lennie, mint korábban Suho Csiba szerkesztőnek.

Az első út Japánba

1929 meghozta számára a rég óhajtott utazást a szigetországba. Saját költségén a Magyar Film Iroda gyűjteményéből céljainak megfelelően ki-

10 Metzger Nándorné ifj. Krieglér Ilona végrendelete. HU BFL – VII.12.e – 1925 – 04568.

válogatott 200 remek diapozitívval, 2000 méteres filmanyaggal készült az útra. Nagy szaktudással és nagy lelkesedéssel, szülőhazája iránti szeretettel eltelve indult második hazájába, Japánba, hogy ott előadó körutat tegyen. Tudta, hogy Japánban nehéz szimpátiát kelteni, valamint nagyon őszintének kell lenni az embernek, ha el szeretné érni a japán lelkeket. Véleménye szerint a magyar a legnyugatibb ázsiai nemzet, és fenntartó erejében hasonló a japánhoz, s ezzel érdemes majd előadásait indítani. Nem csak vetíteni valóval készült, hanem lefordított jó pár magyar nótát, pl. a Csínom Palkót, amit jól betanult. Saját énekét harmóniumon vagy zongorán maga tervezte kísérni. Bízott benne, hogy húszpontos tervével az egy évtizede tartó, külképviseletek nélküli, kicsit eseménytelen időszakban fel tudja kelteni az érdeklődést. Remélte, hogy lesznek támogatói, mert örökbefogadó szülei mellett ott vannak régi barátai, valamint fel kívánta keresni a kint élő magyarokat is. Elvállalta, hogy tudósításokat ír a *8 Órai Újságnak*. Ne feledjük el, hogy a gazdasági világválság pont kint léte alatt tört ki. A japánokat csekély mértékben érintette, de hazánkat, főleg mezőgazdaságunkat a túltermelési karakterű válság súlyos helyzetbe hozta.

Nápolyból indult a Fusimi Maru gőzhajóval Sanghaj és Hongkong érintésével Japánba. Tudósításait 1929. augusztus 1-jén kezdte meg Hongkongból, és egy hét múlva Tokióba érve, a következő négy hét alatt pedig három cikket küld. Minden cikke a *8 Órai Újságban* jelent meg. A japán földön vele készült interjúban mély meggyőződéssel kimondja célját: *„Felesküdtem mindenre, ami japáni, éjjelt nappallá téve tanultam és célommá tettem, hogy teljesen tökéletesítsem magamat a japán nyelvben.”* Számos interjút is készített, de saját úti élményeit is leírta. Témaválasztéka nagyon széles, Kína gazdasági és politikai küzdelmétől egészen a japán katolikusok helyzetéig szinte mindegyikkel foglalkozott. A két tucatnyi sokflekkés cikk fele kulturális kuriózumokról, itthon nem ismert szokásokról, színészekről szólt, de megírta találkozásait a kinti magyarokkal, Komor Pállal, Komor Szigfriddel és George Komorral, akiknek vendégszeretetét is élvezte. A szigetországban rövid időn belül szinte minden régi kapcsolatával sikerült találkoznia.

A Nicsi-Nicsi Simbun szerkesztősége vállalkozott arra, hogy magyar kollégájuknak megszervezi az első magyar rendezvényt Tokióban. A bevezető két előadást Siratori Kurakicsi tokiói egyetemi bölcsészprofesszor és Vakimizu Tecugoro geológus-tanár tartotta. Mindketten hosszabb időt töltöttek Magyarországon. Siratori professzor 1902-ben félévig tanulmányozta az ural-altáji nyelveket hazánkban. Lelkes bevezetőjében kiemelte:

„A japánok úgy érzik magukat Magyarországon, mint otthon, s azok a japánok, akik egyszer Magyarországon jártak, örökre büszkén vallják magukat a magyarok barátainak. Minden külföldre induló japánnak meg kell látogatnia Budapestet és a szép magyar vidéket. Be kell menni az egyszerű magyar paraszt portájára és ott személyesen kell meggyőződni arról, hogy mennyi őserő, becsületesség, nyíltság és vendégszeretet él ezekben a derék magyar emberekben. És hónapokat kellene tölteni Budapesten, ahol megismerhetjük, hogy mennyi kultúrát halmozott fel ez a nemzet a világ legszebb fővárosában.”¹¹

Belépődíjmentes volt ez, és a következő hat (Oszaka, Tokió, Kiotó, Jokohama kétszer, Kóbe) nagyszerű rendezvény is. A legszélesebb közönséghez az oszakai rendezvény szólt, mert rádióadásba is került.

3. kép.

Tokió, Nicsi Nicsi Simbun székháza. Képeslap az 1920-as évekből. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből

Természetesen a napi sajtóban kulturális vonatkozású cikkek jelentek meg Magyarországról.

Kuhn Móricz világhírűvé vált magyar curio kereskedő 1868-ban alapította meg vállalkozását Jokohamában. A nemzetközi láncná fejlődött hálózatához csatlakoztak a Komor fivérek és leszármazottjaik. Vendéglátó házigazdája George Komor a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara levelező tagja volt, aki szintén a két ország gazdasági kapcsolatait kívánta fejleszteni. Egymásra találtak. A kedvező visszhang szinte magától adta az ötletet, hogy egy magyar kiállítás megrendezésével kell a magyar jelenlétet megteremtteni. Közösre gondolták, hogy a tisztán magyar stílust és ízlést reprezentáló nép- és iparművészeti kiállítás a leghatásosabb, ami összekapcsolható árumintavásárral, és ez távolról is beindíthatja. Nem tömeggyártott termékekkel lehet a japánokat megnyerni. Ötletükhöz sikerült megnyerni a *Nicsi-Nicsi Simbunt*, a Macuzakaja áruházláncot, és több magánszemélyt is, akik jelentős összeggel támogatták a tervezett kiállítást, melynek híre a magyar sajtóban is nagy teret kapott.

Metzger Watanabe Nándor Szibérián keresztül hazatérve kész tervük megvalósításához igen kedvező körülményeket talált. Az 1929-es BNV Múcsarnokbeli japán vásár nagy sikeréről még most is beszéltek, valamint várható volt, hogy a japán császári családból Takamacu herceg és felesége a közeljövőben hazánkba látogat. 1930 februárjában Horthy Miklós kormányzó kihallgatáson fogadta, és támogatásáról biztosította Metzger Watanabe Nándort. Megfontoltan, de megfelelő partnerek kiválasztásával megindult a kiállítási anyag összegyűjtése az egész országból.¹²

12 Kiss 2018, 358–376.; Faragó 1930, 5–6.

Miért Japánban? Miért nem Argentínában?! Ezzel a címmel jelent meg a *Délamerikai Magyarság* című lap 1931. november 11-i száma. Tudniillik, hogy a világválság közepén vagyunk. Idézet a hosszú cikkből:

„Alig jelent meg azonban a délamerikai Magyarság-nak az a száma, – amely ezt a kérdést tárgyalta, a pesti lapok újságtengeréből a következő kis hírecske vetődött fel:

– A tokiói magyar kiállítás előkészületei. – Az első japáni kiállítás ügyében Okazaki, a tokiói *Nichi-Nichi Shimbun* főszerkesztője értesítette Watanabe Metzger Nándort, a kiállítás szervezőjét, hogy lapja a legnagyobb lelkesedéssel fogott hozzá a propaganda munkájához. A magyar ügy érdekében a legelőkelőbb japán körökben indult meg a lelkes munka.

Ez a hír azt jelenti, hogy akármilyen rosszak is odahaza a viszonyok, készülődnek egy kiállításra külföldi, – még pedig a Magyarországhoz oly közeli – Japánban, ahol a kiállítást rendezni akaró – különben nyilván igen derék és lelkes – honfitárson kívül aligha van kéttucatnyi magyar.

A rossz viszonyok között is van tehát példa külföldi kiállításra. Kinek van (pénze): az államnak, vagy az iparvállalatoknak, az ebből a hírből nem tetszik ki, de a lényeg az, hogy van, és ha van: akkor illő tisztelettel tiltakozunk ellene, hogy ezt a meglevő pénzt japán kiállításra költse el! Japán igen bájos ország, a maga romantikus gésáival, nagyszerűen fejlődő iparával, imponáló tanulni tudásával és minden egyébével együtt, de ezek a nagyszerűségek, ezek a csodálatraméltó értékek el kell, hogy törpüljenek amellet, hogy itt Argentínában és a szomszédos államokban több, mint százezer magyar él, és ezeknek a százezernyi magyaroknak lét-, vagy nem lét kérdése, hogy őket értékük szerint értékeljék.”¹³

Házasság, kiállítás és letelepedés Jokohamában

Metzger Watanabe Nándor felismerte, hogy Japánon kívül életének nincs alternatív színtere. A hosszú úton hazafelé elhatározta, hogy megnősül. Berlinből felhívta volt angol tanítványát, Szigeti Gabriella Ilonát, aki kiváló minősítéssel gyógyszerész lett. Találkoztak, jól megértették egymást, de a házasság megkötése előtt biztos állásra vágyott.

1931 nyarára összegyűlt a lezsűrített kiállítási anyag és július végén, Triestben át a Lloyd Triestino egyik hajóján elindult Japánba. Nándor munkaterhelése jelentősen lecsökkent. Szerencsére az anyag érkezését George Komor koordinálta, ami lehetővé tette kiköltözésük megfelelő előkészítését.¹⁴

1931 decemberében a Kereskedelmi Minisztériumtól megkapta Japánra a kulturális és kereskedelmi képviseleti jogot, mint a Magyar Külkereskedelmi Intézet Rt. hivatalosan kinevezett delegáltja. 1932. január 4-én feleségül vette Szigeti Gabriella Ilonát. Lázás csomagolás következett és a kiutazást a nászúttal egybekötötték. Sajnos a megálmodott kiállítást már nem érheték el.

Az első magyar kiállítást Macuzakaja tokiói áruházában 1932. január 14. és 28. között rendezték meg. A kiállítás védnökei Horthy Miklós

13 Délamerikai Magyarság 1931.

14 Kiss 2018, 373-375.

kormányzó és Hirohito császár voltak. A kiállításnak óriási sikere volt. A nagy sajtó- és rádiópropaganda a legjobb közönséget vonzotta.¹⁵

Az indulás pontos napja nem maradt fent, de a Metzger házaspár 1932. január közepén indult a nagy útra a Lloyd Triestino Gange nevű hajójával. Nászúton voltak, feledték a munkát, és a Szezi-csatornán át, Áden, Bombay, Colombo, Szingapúr és Sanghaj érintésével február közepén értek Jokohamába. George Komorék házához közel, Honmokon vettek bérbe egy házat. A nagy háborút követően Metzger Nándor volt az első, aki hivatalos minőségben érkezett Magyarországról. Ez a tisztség nem biztosított elég jövedelmet, így Metzger Watanabe Ferdinand, aki ettől kezdve ezt a nevet használta leggyakrabban, vállalatot alapított.

A mesterien elvégzett kiállítás-teremtői munka elismerése sem maradt el.

„A magyar királyi kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére megengedem, hogy Komor Györgynek, a yokohamai Curnom (Curnow) & Co. cég igazgatójának és Watanabe-Metzger Nándornak, a yokohamai »Ta (Dai) Ichi« japán selyem export cég cégvezetőjének a Tokióban rendezett magyar nép- és iparművészeti kiállítás megrendezése körül szerzett érdemeikért elismerésem tudtul adassék. Budapest, 1933. január hó 5-én. Horthy s. k. és Fabinyi Tihamér s. k.»¹⁶

Japán, a lehetőségek tárháza

Elemében volt, cikket írt, rádióműsorokat készített, szerepléseket vállalt, és soknyelvűségének köszönhetően bekerült az angol és a német kolóniák felső körébe is. A magyar ügyeket felkaroló japán társaságokat szervezett, s nemcsak tisztséget vállalt, hanem sok-sok munkát végzett.

Publikációs kedve töretlen volt, és a Budapesten megkezdett japán témájú rádióműsorait rendre elkészítette. Szívesen vállalt szereplést a japán rádiócsatornáknál is. Nevéhez fűződik az első élő közvetítés Tokióból.

Társasági ember

Egyszerre volt kereskedelmi képviselő, vezetője egy export-import tevékenységet folytató cégnek, újságíró és rádióriporter, s mindemellett folyamatosan fejlesztette japán nyelvtudását, irodalmi fordításokat készített. Hivatalosan a magyar érdekeket képviselő spanyol követséghez tartozott, de jó kapcsolatokat ápolt az angol követséggel is. Igyekezett mindenütt ott lenni. Ennyi párhuzamosan végzett cselekvéshez a kedvet és az energiát Japánból, az ottlét örömeiből merítette. A jelenlegi kutatások szerint első magyarként kereste fel a Kója hegyi buddhista kolostort, hogy jobban megismerje a vallást és annak erejét a japán társadalomban.

A házaspár társasági aktivitását a háttérből mindenre éberrel figyelő helyi hivatalok is honorálták, és 1933-tól a Császári Tavasz Fogadásra a diplomatákkal együtt ők is meghívást kaptak, ami elismertségüket emelte. 1935-ben az Amerikai Klub tagja lett, felesége pedig csatlakozott a denencsófui ferences harmadik rendhez.

15 Kiss 2018, 376.

16 Közgazdasági Értesítő 1933.

4. kép.

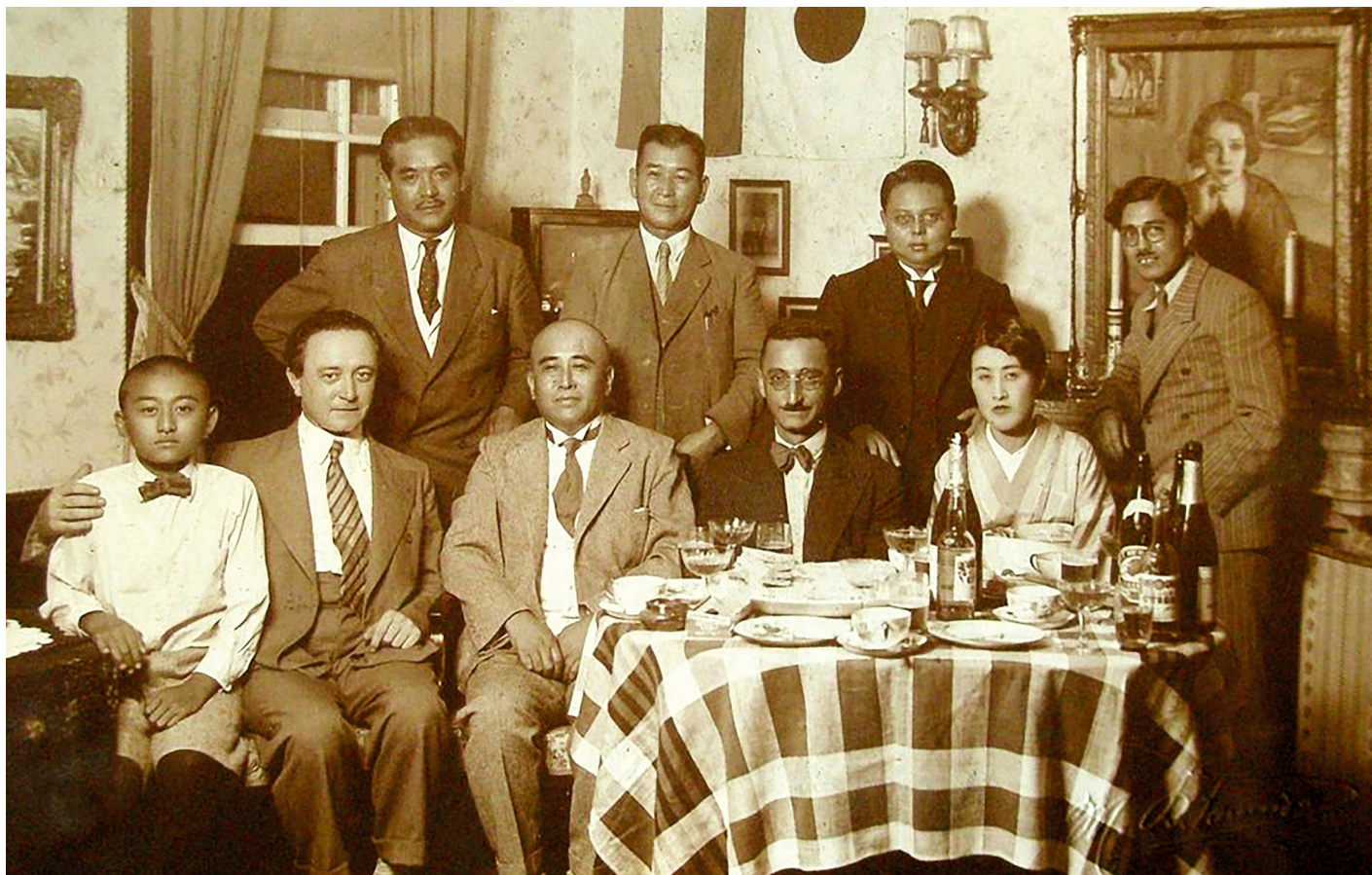
A Metzger házaspár a Kója hegyen 1934 körül. Forrás: Prof. Metzger Robert

Nabesima Naokazu örgrófot, a Nabesima szamuráj család tagját a magyar kultúra és népművészet remekeivel való kiállítási találkozás elkötelezett magyarbaráttá tette. Metzger Watanabe Ferdinánddal az első látásra rokonszenvesek voltak egymásnak, és mikor kiderült, hogy mindketten zenekedvelők, rögtön terveik születtek, pl. magyar zenei estek rendezéséről, de az is felötlött, hogy a magyar kultúra iránti érdeklődés ápolására társaságot kell alapítaniuk. A Tokiói Japán–Magyar Társaságot 1934. szeptember 21-én jegyezték be, melynek alapító ügyvezető igazgatója Metzger Watanabe Nándor lett. A társaság ötfős vezetőségét Nabesima választotta ki. A vezetőség tagjai: Nabesima Naokazu alelnök, Micui Takaharu, Takeucsi Dzsinta főtktár, báró Todo Takacugu, Vatanabe Naomicsi. (LONSEA)

A Nabesimával ápolt kapcsolat olyan lehetőségeket adott és biztosított Nándor számára, amelyekre szűkös hivatali keretét tekintve gondolni sem lehetett. Székhelyként megkapták az örgróf aojamai főúri rezidenciájának egyik szobáját, melynek falát a két nemzet zászlajával, továbbá a magyar hivatalos és művészeti élet képviselőinek dedikált képeivel és írásaival dekorálták. Itt tartották meg a társaság üléseit, valamint a kisebb zenei és szépművészeti rendezvényeket. Nabesima Naokazu a tokiói Főnemesek Klubjának oszlopos tagja volt, és szívesen vendégül látta a magas szintű magyar látogatókat, művészeket.

Petőfi versei Japánban évtizedek óta ismertek voltak. A japánok jól értették a magyar költő üzenetét. Nabesima örgróf kezdeményezésére a Japáni Petőfi Társaságot 1936. január 14-én alapították meg, és Nándor lett az alapító ügyvezető igazgató. Nem sokkal ezután jelent meg Nándor első Petőfi-kötete Sass Brunner Erzsébet és Brunner Erzsébet képeivel.

5. kép.
Összejövetel Nabesima Naokazu-nál 1934-ben. Ülő sor: Nabesima fia, Metzger Nándor, Nabesima Naokazu, George Komor és Nabesima leánya.
Forrás: Prof. Metzger Robert

Watanabe Metzger Nándort 1938-ban megválasztották a Kisfaludy és a Petőfi Társaság kültagjának. A János vitézt tartalmazó második Petőfikötete 1939-ben jelent meg, nagyon jó kritikát kapva.

1936-ben két iparművészeti és háziipari kiállítás került megrendezésre, tavasszal Tokióban, ősszel Oszakában. A kezdeményezők Watanabe Metzger Nándor és a magyarbarát dr. Hermann Grauert német professzor voltak. A támogatók között tudhatták a *Nicsi-Nicsi Simbun* és a Macuzakaja áruházlánc elnökeit, valamint a Magyar Királyi Külkereskedelmi Hivatalt. A nagy sikerhez hozzájárult a parádés berendezés, filmek vetítése, kiállítási rádió és magyar csárda működtetése, és nem utolsósorban a pálinka- és tokaji borkostoló. Az eseménysorozatot a tokiói Imperial Hotel termeiben tartott, december eleji, kétnapos Magyar Népszerű Művészeti Termékek ráadás kiállítás, valamint a záróaktusként megrendezett japán–magyar találkozó koronázta meg. Az árurendeléseket Nándor Dai Icsi cége bonyolította. 1938-ban a szervezőket kitüntették. Watanabe Metzger Nándor a magyar érdemrend lovagkeresztjét kapta meg.¹⁷

Politikai és katonai körökben már fiatal korában jártasságot szerzett. Japánban is ápolta kapcsolatait, és nemcsak magyar ügyekben lobbizott. Elvállalta a *Corriere della Sera* milánói lap alkalmi tudósítói posztját is. Az MTI tudósítójaként hivatalból látogatta a japán kormánytájékoztatókat.

17 MT jkv. 1938, 1.

Historia nobilis gentis Ungarorum

Első japán útja során, de különösen kiköltözésük után Nándor felmérte azt, hogy a többi ország hogyan és milyen formában mutatja be saját magát. Az európai kisországok szinte mindegyike pamflet vagy könyvformában kiadta saját történelmét japánul. A külképviselettel rendelkező országok mindegyike erre nagy figyelmet fordított. Nekünk, magyaroknak nem volt külképviseletünk, ezen a téren hátul kullogtunk, semmit nem adtunk ki nyomtatásban.

Sok kisebb cikk, értekezés és verses kötet írása mellett évek óta dolgozott Watanabe Metzger Nándor a hiányt pótló mű megírásán. 1937-ben készült el a Hangarísi (Magyar történelem) című 272 oldalas kötet, melynek előszavát Siratori Kurakicsi nyelvtudós és irodalomtörténész írta.

„Öt fejezetben tárgyalja történelmünket, és illusztrációként híres magyar történelmi személyiséget ábrázoló festmények hasonmásait használta. Japán vezető napilapja, a Tokió Nicsi-Nicsi Simbun, első oldalon hozta Tokutomi Icsiró, a japán főrendiház tagjának elismerő nyilatkozatát a kiadott kötetéről, s egyben hangsúlyozta a két ország közti barátság szorosabbra fűzésének szükségességét. Tokutomi elmondja, hogy 1896-ban ő maga is járt Budapesten. Hozzáteszi: »Az akkori Magyarország és a mai Magyarország nem ugyanaz. A világháború azzal a jelszóval végződött, hogy minden nemzetnek meg kell adni önrendelkezési jogát. E szép jelszó hangoztatásával több, mint hárommillió magyart más népek uralma alá helyeztek, az ország területét hihetetlen módon megcsonkították.« A japán selyembe kötött könyv díszpéldányát Watanabe Metzger Nándor felajánlotta Hirohito japán császárnak. A könyv elolvasása után a Mikádó kérésére, a császári udvartartás rendezésében, Watanabe

6. kép.

Magyar Nap az Imperial Hotelben, 1936. december elején. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből

HISTORIA NOBILIS GENTIS VNGARORVM

A PRIMIS EXORDIIS PER SAECVLORVM GLORIAM
NECNON TRIBVLATIONES VSQVE AD DIES NOSTROS

COMPINXIT IN LINGVA IAPONICA EDITQVE
FERDINANDVS W. METZGER
PROEPIVM SCRIBENTE **PROF. DR. K. SIRATORI**

TYPIS EXARAVIT MAKI SEIHONSHA IN TOKIO,
A.D. MXXXXXVII.

7. kép.

A *Historia nobilis gentis Ungarorum* belső címlapja, 1938. Forrás: Kiss Sándor gyűjteményéből

*Meztger Nándort Takamacu császári herceg kihallgatáson fogadta, ezzel jelezve a császár és családja magyar nemzet iránt érzett meleg barátságát.*¹⁸

Nagyon mozgalmas évek voltak a háta mögött, de még maradt energiája és 1937-ben jokohamai székhellyel megalapította kereskedő cégét, a Tokaji Shoji Ltd.-et. 1938 nyarán nyitotta meg az első jokohamai magyar vendéglőt, a Restaurant Hungariát. A magyaros stílusú, rendkívül ízlésesen berendezett étterem kitűnő konyháját Friedrich Árpád szakácsmester vezette.

Külképviselet megnyitása, háború, lángtengerben megszületik a szótár

A magyarok félszáz fős jelenléte Japánban, a távol-keleti magyarság igen nagy szétszórtsága, kereskedelmi forgalmunk mértéke nem indokolta egy nagy költségvonzatú magyar külképviselet megnyitását. Szembe nézve az a ténnyel, hogy a Magyar Királyság megalakulása óta nem tudott törődni a térségben élő állampolgáraival, a költségvetési indok nem állja meg a helyét. Képviseletünket 1936-tól Hollandia vette át a spanyoloktól. Hollós Ödön budapesti japán tiszteletbeli konzul reálisan értékelte az egyre feszültebb világpolitikai helyzetet, és javasolta egy magyar tiszteletbeli konzul mielőbbi kinevezését Japánban, de erre sem volt fogadókészség.

A valós érvek helyett a kényszer, az 1938. március 12-i Anschluss kényszere döntött. Ausztria a Harmadik Birodalom részévé vált, és Japán csak egy missziót, a berlini nagykövetségét tarthatta meg. Japán gyorsan lépett. Április 21-én bejelentette, hogy követséget nyit Budapesten. Válaszul 1939

8. kép.

A Metzger család Szengoku-harában 1942-ben. Forrás: Prof. Metzger Robert

szeptemberében a kormányzó engedélyezte a tokiói magyar királyi külképviselet felállítását. A misszió vezetésével Ghika Györgyöt, rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri címmel felruházott I. osztályú főkonzult bízta meg. Beosztottjának kirendelték a japán specialistának számító dr. Habán Jenőt, a közgazdász, hírlapíró, japán nyelvtanárt, valamint adminisztrátori feladatokra Halász Zoltánné titkárnőt. Az 1939 decemberében megnyitott tokiói Magyar Legátus rögtön munkakapcsolatba került Watanabe Metzger Nándorral, de ő csak 1943 őszén esküdött fel. Követségi tolmács-titkárként tiszteletdíjas megbízással tevékenykedett.

Családi boldogság. 1940. május 7-én Jokohamában megszületett fiuk, Robert Melville Metzger.

Kitör a második világháború

Magyarország 1939. február 24-én írta alá csatlakozását a háromhatalmi Antikomintern Paktumhoz, melyet az 1939. augusztus 23-án Moszkvában aláírt Molotov–Ribbentrop paktum gyakorlatilag felrúgott. Magyarország csatlakozásáról Micui Takaharu báró bevezetőjével kis könyvecske jelent meg a Kaigai Bunka Sirjó sorozat 45. számában, melyben a magyar népről készült ismertető és Watanabe Metzger Nándor Petőfi tanulmánya is helyet kapott.¹⁹ Japán 1941. december 7-én megtámadta a Pearl Harbor-i USA támaszpontot, s ezzel belépett a második világháborúba, megnyitva a csendes-óceáni harcteret. Nem érte teljesen váratlanul a hír a magyar

¹⁹ Mitsui 1940, 3.

kolóniát és a Magyar Legátust, mert az előjelekből számítani lehetett arra, hogy Ázsiában is kitör a világháború.

Keletázsiai Magyarság

A legátuson keresztül intézett személyes és útlevelügyek végre alkalmat adtak egy élő címlista felállítására. Kínában elsősorban Sanghaj volt a magyarok lakóhelye, de Pekingben, Tiencsinben és Harbinban is sokan éltek. Összetartó honfitársaink egyletekbe és klubokba tömörültek. Vezetőiket 1942–43-ban tiszteletbeli konzulokká nevezték ki.

Halaszthatatlanná vált a térségben élők rendszeres tájékoztatása. A sajtóban járatos Watanabe Metzger Nándor lapot alapított. A Japán–Magyar Segélyalap, a Sanghaji Magyar Egyesület és a Harbini Magyar Egyesület kiadásában, Metzger felelős szerkesztésében, hivatalos közlönként jelent meg a *Keletázsiai Magyarság*. A szerkesztőség a tokiói magyar legátuson működött. Februárban, Tiencsinben Palotás Tibor elnökletével megalakult az Észak-Kínai Magyar Egyesület (Észak-Kína nem létezett, de így nevezték el magukat), és áprilisban ők is csatlakoztak a laphoz. A hivatalos közlön név súlyt és komolyságot adott a tipikusan 6-8 oldalas kiadványnak. A lap megjelenését támogatta Sikos János vállalata, a J. S. Aerator Gomei Kaisha – a Sikos Hűtőberendezések Gyára, valamint egy-egy számban a Haar-Sato Studio is feltűnt támogatóként.

Az első szám 1943 januárjában jelent meg Végh Miklós követ üdvözlésével, Horthy Miklós kormányzó arcképével. Végh Miklós magyar királyi követ beköszöntője így indult:

„A Keletázsiai Magyarság újesztendei zászlóbontását örömmel köszöntöm. Ma, amikor Magyarországgal a levélpostai forgalom szünetel, a távolkeleti és hazai magyarság között közvetlen összeköttetés nincs, egy helyi sajtóorgánium létesülése nem csak érdekes hír, hanem jelentős társadalmi, kulturális esemény. Ennél is több... Magyar misszió.”²⁰

A *Keletázsiai Magyarság* havilap volt, néhány esetben kéthavi összevont számmal. Az utolsó szám az atombombák ledobása után 1945 szeptemberében jelent meg. Összesen 28 Hivatalos Közlöny került kiadásra. A tartalom: hivatalos közlemények, hazai hírek, háborús hírek, magyar egyesületek beszámolóí és levelei. Emellett tematikus cikkek és a 7. számtól kezdve Watanabe Metzger Nándor Japáni nyelvleckéi színesítették a lapot. Egy lap ára 50 szen, azaz fél jen volt, az éves előfizetés 5 jenbe került. A Hivatalos Közlönnyt a Szalézi Nyomda-iskola Műintézetben Nagy József SDB szerzetes tanár felügyelete alatt japán diákjai nyomták.

A *Magyar Rádióóra* című műsor 1943-tól hetente egyszer került adásba a sanghaji olasz rádió programjában. A 15 perces műsorban gyakran felolvasták a *Keletázsiai Magyarság* híreit és egy-egy cikkét. A kutatások szerint ez volt az első rendszeres magyar nyelvű rádióadás a Távols-Keleten.

Nagy Magyar–Japáni Szótár

Jokohamai letelepedésüket és beilleszkedésüket követően Nándor, amikor szabad ideje engedte a szótárán dolgozott. Modern szótárt alkotott, melyben

9. kép.
Keletázsiai Magyarság
(1943–45). Forrás: Kiss Sándor
gyűjteményéből

lexikonszerű szócikkek is helyet kaptak. 1940 márciusában *The Japan Times and Mail* közölte, hogy hatéves munka után elkészült a magyar-japán szótár kézírata. Szinte előzmény nélküli volt, mert mindeddig csak a hazánkban megjelent néhány nyelvkönyv függelékében adtak közre egyszerű szószedetet. Egyetlen munka jelent meg még akkoriban, az 1943-ban kiadott, Imakoka Dzsúicsiró által jegyzett, 150 oldalas Magyar–Japán és Japán–Magyar zsebszótár. A szótár kinyomtatása akadozott, a háborús korlátozások miatt papírhány is volt. Úgy tűnt, hogy nem lesz kinyomtatva. Megkezdődött Tokió bombázása. 1945. március 9-én éjjel a Meetinghouse hadműveletben 334 B-29-es bombázó Tokió legsűrűbben lakott 41 négyzetkilométeres területét rendkívül alacsony, 610–760 méteres magasságból megsemmisítette. Ez az egyéjszakai hadművelet volt a II. világháború legtöbb áldozatot hozó hadieseménye, többen haltak meg, mint Drezda bombázásában, vagy a nukleáris eszközök bevetésekor Hirosimában, illetve Nagaszakiban.

Diplomatáink 1943-tól Szengokuharában éltek, s onnan jártak be Tokióba. Metzger Nándor tokiói útjai során a Szalézi Nyomdat is rendszeresen felkereste, mert fogyóban voltak a hivatalos formanyomtatványok, továbbá minden hónapban kiadásra került a *Keletázsiai Magyarság* esedékes száma is, és nem utolsósorban kiment a kandai nyomdába is, ahol készültek szótárának ívei is, amelyhez vitte az új anyagokat, hozta a javítást. Idézet 1945. május 31-én megjelent szótárának előszavából:

„A szótár kézírata 1940 őszén készült el. A 2000 nyomtatott oldal terjedelmű anyag szedését 1942-ben kezdtük el a második világháború dúlásában fokozódó munkás-, ólom- és papírhány idején szinte a lehetetlenre vállalkozva, és 1945 márciusában a szótár első kötete kikerült a nyomóprés alól. A kandai nyomda,

haladás

452

hálalkodás

〜ラジオの發明以來人類の文化は急激な進歩をした *ra-jio no hatsumei irai jinrui no bunka wa kyūgeki na shimbo wo shita*; a munka ~ 仕事 が 撈 取 る *shigoto ga hakadoru*; a tárgyalások alig haladnak 交渉が一向撈取らぬ *kōshō ga ikkō hakadoranu*; az iskola növendékei ~tak az angol nyelvben あの學校は英語が進んでゐる *ano gakō wa eigo ga susunde iru*.

haladás *n.* 前進 *zenshin*, 進歩 *shimpo*.

haladatos *adj.* 進歩的 *hálás*.

haladék *n.* 延期 *enki*.

haladéktalan *adj.* 即坐の *sokkuza no*, 即刻の *sokkoku no*. — *adv.* ~ul 直ちに *tadachi ni*, 即坐到 *sokkuza ni*, 即刻 *sokkoku*.

haladó *adj.* 前進的 *zenshin-teki*, 進歩的 *shimpo-teki*.

haladópart *n.* 進歩黨 *shim-poto*, 改進黨 *kaishintō*.

haladvány *n.* (mathem.) 等差級數 *tōsakyūsū*, (geometr.) 等比級數 *tōhi kyūsū*.

halaérzet *n.* 感謝の念 *kansha no nen*.

hálaima *n.* 感謝の祈り *kansha no inori*.

hálakönny *n.* 感謝の涙 *kan-*

sha no namida. **halál** *n.* 死 *shi*, 死去 *shikyō*, 死亡 *shibō*, (császári) 崩御 *hōgyō*; természetes (erősza-kos) ~lal múlik ki 壽命で死ぬ (横死する) *jumyō de shinu (ōshi suru)*; ~ra itél 死刑を宣告する *shikei wo senkoku suru*; hósi ~t hal 戦死する *senshi suru*; ~án van 斷末魔に迫る *dammatsuma ni semaru*, 臨終が迫る *rinjū ga semaru*.

halál ut. 讞 *meghálal*.

halálbüntetés *n.* 死刑 *shikei*; ~re itélik 或人に死刑の宣告を下す *aru hito ni shikei no senkoku wo kudasu*; ~t elszenved 死刑に處せられる *shikei ni shoserareru*; ~ter-he alatt tilos 禁を犯すものは 死刑に處せられる *kin wo okasu mono wa shikei ni shoseraru*.

haláleset *n.* 死亡 *shibō*.

halálfej *n.* 髑髏 *sharikōbe*.

halálfelelem *n.* 臨終 (末期) の問え *rinjū (makki) no mondai*.

halálhír *n.* 訃報 *fuho*, 死亡の報知 *shibō no hōchi*.

halálhörgés *n.* 臨終の喘ぎ *rinjū no aegi*.

hálalkodás *n.* 有難うを言ひ掛けること *arigato wo abi-*

10. kęp.

Mintaoldalal a Nagy Magyar–Japáni szótárból 1945 és a ki nem adott kéziratból, 1980 körül. Forrás: Prof. Metzger Robert

ahol az első kötet anyagát szedték, repülőtámadás következtében elhamvadt, kéziratom és a matricák egy része odaégett, azokat pótolnom kellett. Időközben az egyre nagyobb méreteket öltő háború velejárójaként életbeléptetett takarékosági kormányintézkedések következtében a szótárnyomáshoz szükséges papír megszerzése lehetetlenné vált, az egek ostromlását fel kellett adni, a szótár kiadását a háború utáni időre látszott célszerűnek halasztani.

Ily helyzetben tette magáévá Tassi Végh Miklós magyar királyi követ úr öccellenciája, a magyar–japáni kultúrkapcsolatok legfőbb őre, a szótár kiadásának ügyét. Gyakorlati utat és módot jelölt meg arra, hogy a már kiszedett anyag rövidesen kiadásra kerülhessen; megoldást nyert a nyomópapír és a nyomdaköltés komplikált kérdése, megindulhatott a munka! Így aztán a kandai nyomdából idejében biztos helyre mentett matricák felhasználásával végül is a tokiói Szalézi Nyomda-iskola nyomtatta ki e kötetet. Míg a szerencsésen kinyomott ívek a gépterem regáljain száradtak, egy hirtelen gyújtóbombás repülőtámadás következtében porrá égett a könyvkötő-műhely, ahol a szótáríveket össze kellett volna tűzni. A vak véletlen mentette meg a szótárt a különben biztos tűzhaláltól!”²¹

Szótáráról a következőket írja:

„Kevés frazeológiával ellátott szótár merev, akár a csontváz, szólásokban bővelkedő szótár olyan, mint a kedvező szélről duzzadó vitorla, amely játszva viszi útjára a hajót. Ez utóbbit fogadtam el alapelvül. Szedés technikailag eltértem a Japánban minden szakembertől kárhóztatott, de a könyvkiadók által mindazon-

1861

társalgási adj. ~ nyelv 話言葉 hanashikotoba, (nyelvt) 口言語 kōgo; gyakorlóóra (iskolában) / beszédgyakorló / 会話の日時 (授業) kaiwa jikan (kyūgyō).

társalgó n. (helyiség) 居間 ima, (nyilvános helyen) 休所 休所 休所 / hotaru nado no / kyūsoku/goraku/shitsu, (személy) 言語手 katarite; egy jó ~ 彼は交際上手でゐる kare wa kōsaijōzu de aru; (intézetben) 談話室 danwashitsu; ~ könyv 会話 [入門] 書 kaiwa nyūmon;

társalgószoba n. 談話室 danwashitsu.

társalgóterem n. 談話室 danwashitsu.

társalgódón n. 話相手の 婦人 (職業) hanashi-aite no fujin (shokugyō); társalgó vi. 或人と 談話する aru hito to danwa suru, 或人の 相手を取る aru hito no aite wo suru.

társas adj. 社会 的 shakai/teki/ no, (együttes) 共同の kyōdō no, 合合 gōgō no, 連合の rengō no, (hajlam) 交際好き kōsai-zuki, 社交性 shakōsei no, あいさつの よい aisō no yoi, (osztón) 群居性 kyūsei no, 一緒の issho no, 社交的 shakōteki na; ~ cég 合名会社 gōmei-kaisha; ~ étkezés ターブル・ドート taburu dōto (table d'hôte) az ember ~ lény 人間は 社交性動物である ningen wa shakōsei dōbutsu de aru;

食 飲 館 に 客 人 に 供 する 共同 一 禁 の 食 飲 饗宴 kōyōen; ~ kirándulás 遠足会 ensokukai; ~ kirándulást tesz 多歩 遠足する tasū de ensoku suru; ~ osztón 社交的 本能 shakōteki honnō; ~ viszony パートナースHIP 関係 pātōnāship kankei; ~ tulajdon 財産の 共有 zaisan no kyōyū; ~ vacsora 饗宴 kōyōen; ~ vagyon 財産の 共有 zaisan no kyōyū;

társaság n. (emberek együtt) 人人 hito-bito, 社交的 集會 shakōteki shū kai; szorakozó ~ パーティの 人人 pātī no hito-bito; 一座 ukarete iru ichiza; az előkelő ~ 上流社会 jōryū-shakai; 一座の 人人 ichiza no hito-bito; 同座の 人人 dōza no hito-bito;

(ker) 会社 kaisha; díszes ~ (gűny) 一時の者 全部 ichiji no mono zenbu

által csökönyösen alkalmazott szemrontó parányi betűtípusoktól. A szótáramban használt kínai fogalomjegyek egyrészt kényelmesen olvashatók, másrészt könnyen szembeötlő artisztikumokkal hatnak majd a tanuló szépérzékére is.”

Élete végéig dolgozott szótárán, de sajnos végül nem lett kiadva. Fia őrzi apja legnagyobb munkájának kéziratát.²²

Egyévtizedes japán jelenlétük hirtelenül véget ér

1944. október 18-i keltezéssel báró Kemény Gábor felszólította Végh Miklós nagykövetet a Szálasi-rezsim notifikálására, majd miután ez a felszólítás válasz nélkül maradt két nap múlva arra, hogy „24 órán belül tegyék le az esküt!” Végh Miklós felolvasta dr. Habán Jenő, özv. Halász Zoltánné és Metzger Nándor előtt a felszólítás szövegét, mire a jelenlévők egyhangúan kijelentették, hogy az eskü letételére nem hajlandók: „Hazaárulókkal nem tárgyalunk!”²³

1945. május 18-án Sigemicu Mamoru külügyminiszter felkérte Végh Miklós nagykövetet a követség hivatalos működésének beszüntetésére, de a konzul további működését engedélyezte. A japán fegyverletétel után országaink a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) felügyelete alá kerültek. A magyar követség tagjai a megszállók illetékeseivel tartották a kapcsolatot, de állomáshely-elhagyási engedélyt csak 1946. február 15-én kaptak.

Metzger Nándor családjával együtt 1946. február végén hagyta el Japánt. Diplomata útleveleket további egy évre Habán Jenő érvényesítette. Tokió romjain mentek keresztül, ahol éppen hatalmas amerikai bulldózerekkel nyitottak közlekedési utakat. Összesen néhány vasbeton szerkezetű épület állott, ezek egyikében kapták meg a kiutazáshoz szükséges védőoltásokat. Európába indultak hajóval, de nem tértek haza, hanem Párizsban maradtak.

Köszönetnyilvánítás

Köszönet illeti a legautentikusabb forrásomat Robert Melville Metzger-t, akit az interneten találtam meg, mint szerves félvezetők kutatóját. Kezdeti levélváltásokat követően kétszer találkoztunk Budapesten. Édesapja életét így ismertem meg szóban jó történetekkel, és küldött dokumentumokban, valamint fotókban. Nándor által szerkesztett *Keltázsiai Magyarorság* közlöny több cikke alapvető forrás volt az OP projektben közreadott, Japánban élt magyarok életének leírásához.

Nyilatkozatok

Adatelérhetőségi nyilatkozat. A szerző megerősíti, hogy a mű eredményeit alátámasztó kutatási adatokat a tanulmány tartalmazza.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat. A szerző nyilatkozik, hogy összeférhetetlenség nem áll fenn.

Szerzői jogi nyilatkozat. Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licenz feltételeinek megfelelően felhasználható. (© ⓘ ⓘ ⓘ CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

22 Kiss 2018, 456–460.

23 Metzger 2009, 37.; Wintermantel 2007.

Felhasznált irodalom

- Az Est. (1913). Egy magyar japán, 4, 1913. március 2.
- bitxəši-史, (2016). A japán–magyar, magyar–japán szótárak listája. bitxəši-史 [Hozzáférés: 2020. 06. 21.] <http://fubito.blogspot.com/2016/04/a-japan-magyar-magyar-japan-szotarak.html>
- Délamerikai Magyarság, (1931). Miért Japánban? Miért nem Argentínában?! 3(150): 5.
- Hivatalos Közlöny, (1943–45). Keletázsiai Magyarság. Tokió.
- Kiss S., (2009). A szaggatott magyar–japán kereskedelmi kapcsolatok krónikája. In: Farkas I., Szerdahelyi I., Umemura Y., Wintermantel P., szerk. *Tanulmányok a magyar–japán kapcsolatok történetéből*. Budapest: Eötvös Kiadó, 307–363.
- Kiss S., (2013). *Magyarok, akik szerették Japánt*. Budapest: Magyar–Japán Gazdasági Klub.
- Kiss S., (2018). *Japán vonzásában*. Budapest: Holnap Kiadó.
- Kiss, S., (2020). Budapestről Jokohamáig – Watanabe Metzger Nándor életútja. In: Vihar, J., szerk. *Magyarországi és japán kapcsolatok az elmúlt évtizedek tükrében*. Budapest: Magyar–Japán Baráti Társaság, 139–161.
- Közgazdasági Értesítő, (1933). Személyi és szervezeti ügyek. 28(2): 1.
- LONSEA: *Searching the Globe through the lenses of the League of Nations*, (2020). *La Société Hongro-Japonaise à Tokio*. LONSEA: *Searching the Globe through the lenses of the League of Nations* [Hozzáférés: 2020. 06. 21.] <http://www.lonsea.de/pub/org/1237>
- Máté Z., (2009). Japán–magyar, magyar–japán szótárak, szógyűjtemények. In: Farkas I., Szerdahelyi I., Umemura Y., Wintermantel P., szerk. *Tanulmányok a magyar–japán kapcsolatok történetéből*. Budapest: Eötvös Kiadó, 511–529.
- Metzger N. ifj., (1929). Japánnak minden erejével segítenie kell a magyar nemzetet! 8 Órai Újság 15(258): 4.
- Metzger N., (1936). *Petőfi Sándor költeményei*. Tokió: Magánkiadás.
- Metzger N., (1945). *Nagy Magyar–Japáni Szótár*. Tokió: A „Keletázsiai Magyarság” kiadása.
- Metzger, R. M., (2009–2020). *History of Our Families*. Tuscaloosa, USA. (Kézirat)
- Metzger, W. F., (1937). *Historia nobilis gentis Ungarorum*. Tokió: Maki Seihonsha.
- Metzger, W. F., (1938). *Petőfi Sándor: „János Vitéz” és egyéb költemények*. Tokió: Fordító kiadása.
- Mitsui, T., (1940). 新しき盟邦ハンガリ Új szövetséges Magyarország. Tokió: Nihon Bunka Chūō Renmei.
- MT jkv. (1938). *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944*. 1938. 06. 23. ülés, 1. napirendi pont.
- Wintermantel P., (2007). A Szálasi-rezsim diplomáciai kapcsolatai Japánnal. In: Szerdahelyi I., Wintermantel P., szerk. *Japanológiai körkép*. Budapest: Eötvös kiadó, 111–134.
- Wintermantel P., Sallay G. P., (2009). A magyar–japán diplomáciai kapcsolatok története, 1945–1964. In: Farkas I., Szerdahelyi I., Umemura Y., Wintermantel P., szerk. *Tanulmányok a magyar–japán kapcsolatok történetéből*. Budapest: Eötvös kiadó, 115–176.